

Examination of Teacher Candidates' Opinions on Global Problems

Gözde GÜRBÜZ

İnönü University, Malatya-Türkiye

Mesut AYDIN

İnönü University, Malatya-Türkiye

Article History

Submitted: 22.08.2022

Accepted: 14.10.2022

Published Online: 16.10.2022

Keywords

Globalization

Teacher candidates

Global Issues

Environmental Education

DOI: 10.29129/inujgse.1165609

Abstract

Purpose: The aim of this research is to examine the views of pre-service teachers on global problems; to take part in the solution of global problems, to be sensitive to the environment, to be friendly with the environment and to examine the role of Social Studies Course in environmental problems in terms of different sub-objectives.

Design & Methodology: This research, which examines the views of social studies teacher candidates studying at the faculty of education on global problems, has a qualitative method. The phenomenology model was used as the research model.

Findings: Looking at the findings, teacher candidates; They stated that global problems continue to increase day by day, that the main source of this situation is human and that it negatively affects every aspect of human life. Among the problems mentioned, problems such as global climate change, terrorism, war, violence, environmental pollution, hunger and famine came to the fore. Majority of the candidates stated that they want to take part in projects aimed at solving problems.

Implications & Suggestions: Looking at the results of the research, it has been seen that environmentally friendly products are less preferred than non-environmentally friendly products. However, it was also determined that the candidates were very sensitive to the problems of people living in different countries. The research is not only limited to teacher candidates, but can also be applied to teachers and students in schools. By increasing the number of studies on social responsibility, an evaluation can be made from a broader perspective.

Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Gözde GÜRBÜZ

İnönü Üniversitesi, Malatya-Türkiye

Mesut AYDIN

İnönü Üniversitesi, Malatya-Türkiye

Makale Geçmişi

Geliş: 22.08.2022
Kabul: 14.10.2022
Online Yayın: 16.10.2022

Anahtar Sözcükler

Küreselleşme
Öğretmen Adayları
Küresel Sorunlar
Çevre Eğitimi

DOI: 10.29129/inujse.1165609

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin görüşlerini; küresel sorunların çözümünde yer alma, çevreye karşı duyarlılık, çevre ile dost olmak ve çevre sorunlarının çözümünde Sosyal Bilgiler dersinin rolü gibi farklı alt amaçlar açısından incelemektir.

Yöntem: Eğitim fakültesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin görüşlerinin incelendiği bu araştırma, nitel bir yönteme sahiptir. Araştırma modeli olarak da olgubilim (fenomenoloji) modeli kullanılmıştır.

Bulgular: Bulgulara bakıldığında, öğretmen adayları; küresel sorunların her geçen gün artarak devam ettiğini, bu durumun ana kaynağının insan olduğunu ve insan yaşamının her alanını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Yer verilen sorunlar arasında ise küresel iklim değişikliği, terör, savaş, şiddet, çevre kirliliği, açlık ve kıtlık gibi sorunlar ön plana çıkmıştır. Adayların büyük çoğunluğu sorunların çözümüne yönelik projelerde yer almak istediğini belirtmiştir.

Sonuçlar ve Öneriler: Araştırma sonuçlarına bakıldığında ise çevre dostu ürünlerin çevre dostu olmayan ürünlere nazaran daha az tercih edildiği görülmüştür. Bununla birlikte adayların, farklı ülkelerde yaşayan insanların sorunlarına karşı oldukça duyarlı oldukları da saptanmıştır. Araştırma, sadece öğretmen adayları ile sınırlı kalmayıp okullardaki öğretmen ve öğrencilere de uygulanabilir. Sosyal sorumluluk ile ilgili çalışmaların sayısı artırılarak daha geniş bir perspektiften değerlendirme yapılabilir.

GİRİŞ

Küreselleşmenin her alanda etkisini gösterdiği günümüz dünyasında, bireylerin küresel sorunlara karşı eğitilmesi son derece önemli hale gelmiştir. Küreselleşme sürecinde meydana gelen olayların olumlu ve olumsuz yönleri incelendiğinde, dünyada meydana gelen birçok sorunun temel nedeninin insan olduğu söylenebilir. İnsanların değişen yaşam tarzları, doğaya egemen olmaya çalışmaları ve zenginlik arzusuyla gerçekleştirmiş oldukları 'benmerkezciliğin' bir sonucudur (Özey, 2001). Bu bağlamda, yaşanan sorunlara çözüm üretebilmek için benmerkezci zihniyeti zayıflatarak biz olma bilincini geliştirecek çeşitli alanlar ortaya çıkmıştır. Bu alanlardan biri de küresel vatandaşlıktır. Küresel vatandaşlık, bireylerde sorunlara ilişkin ortak bir duyarlılık geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşabilmek için kullanılan temel yol ise eğitim olmuştur. Eğitim, bu süreci daha sistematik hale getirerek bireylerin gelişmelere karşı empati kurmasına, farklılıklara karşı olumlu tutum geliştirmesine ve küresel sorunların çözülebileceğine yönelik fikirler üretmesine yardımcı olmaktadır (İçen ve Akpınar, 2012). Küresel vatandaşlığa ilişkin çeşitli görüşlerden bazıları şu şekildedir:

Osler ve Starkey (2003: 252) dünya vatandaşlığını, "bireylerin işbirliği ve ortak eylem yönlerinin geliştirilmesi" olarak ifade ederken, bireyler arasında işbirliği bilincini artırmak için en başta içinde yaşadıkları toplumdaki insanlarla ortak bir anlayış geliştirmelerini şart koşmuştur. Çünkü diğer insanları anlamaları için gerekli olan bilinç erken yaşta kazandırılmalıdır. Bu bağlamda, küresel vatandaşlık bilinci kazandırılırken yaşanan gelişmeleri kendi değerlerini kaybetmeden anlamaları da amaçlanmaktadır (İçen ve Akpınar, 2012). Bireyler söz konusu amacı göz önünde bulundurarak hem küresel sorunlara ilişkin farkındalık kazanmak hem de çözüm üretmek için küresel vatandaşlık nitelikleri doğrultusunda faaliyetlerine yön vermelidirler. Nitekim küreselleşen dünyada kilometrelerce ötede meydana gelen olayların etkileri ortaya çıkan bölge ile sınırlı değildir. İnsanların tüm dünyayı etkileyen bu olaylara karşı tek başlarına mücadele de etmeleri oldukça zordur. Tüm bunlardan ötürü devletlerin işbirliği içinde olması, bireylerin bu işbirliğine yönelik empati becerilerini geliştirip çözüme dönük davranışlar sergilemesi gerekmektedir (Özkan, 2020).

Küresel vatandaşlıkta, dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan çeşitli sorunlara karşı "biz" bilinciyle hareket etme anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. İşbirliği ve dayanışma bilincini geliştirmek ve sonrasında bu duyguyla hareket etmek de oldukça önemlidir. Bu anlamda, vatandaşlık görev ve sorumlulukları, çevre bilinci ve dayanışması gibi önemli konular ilköğretimden itibaren yakından uzağa ilkesine uygun olarak öğretilmelidir. Keza ilköğretimde verilen derslerin içeriği incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersindeki kazanım, beceri ve değerlerin bu kapsamda öne çıktığı görülmektedir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, küresel sorunlar bağlamında ele alındığında; küresel sorunlara ilişkin birtakım becerilerin programda yer aldığı görülmektedir. Bu becerilerden biri çevre okuryazarlığıdır. Nitekim programda, çevre okuryazarlığına dayalı olarak çevresel bilgi ve ekolojik kavramların yer aldığı görülmektedir. Çevre sorunlarını anlayan bireyler, bu sorunların çözümünde aktif bir şekilde yer alırlar (Ulaşan, 2020). Küresel sorunların çözümüne ilişkin gerekli becerilerden bir diğeri de empati becerisidir. Bireylerin karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlayabilmeleri için empati becerisi kazanmaları gerekmektedir (Dökmen, 2003). Murphy, empatiyi karşısındaki zihinsel durumunu kavramak olarak açıklamaktadır (Karabağ, 2003). Bireyler empati becerisi ile birlikte bir durum karşısında tarafsızlıklarını koruyarak karşılıklı iletişimi geliştirebilirler. (Yeşilyurt, 2019).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar incelendiğinde ise özellikle saygı ve sorumluluk değerleri üzerinde durulduğu görülmektedir. Saygı değeri ile birlikte öğrenciler, farklılıklara karşı hoşgörülü olmayı öğreneceklerdir. Bununla birlikte kazanımlarda, bireylere yakından uzağa ilkesinden hareketle öncelikle çevrelerinde yaşanan sorunlar hakkında bilgi verilmiştir. Keza ders kitabında heyelan, çığ, sel baskını, fırtına ve deprem gibi doğal afetlerin nasıl meydana geldiğinden

bahsedilmiş ve bu afetlerden korunabilmek için alınması gereken önlemlere yer verilmiştir (Tüysüz, 2019). Bireylerin sorumluluk bilincinin gelişmesinde ise söz edilen doğal afetlerden korunma yollarının öğrenilmesi ve günlük hayata yansıtılması etkili olacaktır. Küresel sorunların nedenlerinin ortaya çıkarılması, bireylerin üstleneceği sosyal sorumluluk derecesini etkilemektedir. Örneğin İstanbul gibi hava kirliliğinin zamanla çoğaldığı büyük şehirlerde yapılan çalışmalarda hava kirliliğine paralel olarak alerjik hava yolu hastalıklarında da artış gözlemlenmiştir (Bayram ve Dikensoy, 2006: 82). Bireyler bu durum karşısında bilinçlenerek rüzgar ve güneş enerjisinden daha fazla faydalanmanın yollarını araştırmalı ve fosil yakıtların verdiği zararın farkına vararak bitkisel yakıtlara yönelmelidir (İlkılıç ve Behçet, 2006).

Sosyal Bilgiler dersinin, küreselleşme sürecinde bireylerin yaşadıkları ülke dışındaki yerlerde neler olup bittiğine dair meraklarını giderecek bilgiler içerdiği de görülmektedir. Örneğin Finlandiya, Ürdün, Bulgaristan, Yunanistan, Nahcivan, Gürcistan, Ermenistan, İran ve Suriye gibi komşu ülkelerin dilleri, kültürleri ve doğal ortamlarının yanı sıra haritadaki yerleri hakkında bilgiler yer almaktadır (Tüysüz, 2019). Küreselleşme sürecinde dünya ülkelerinin çeşitli özelliklerinin bilinmesi; sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda meydana gelen olayların anlaşılması açısından önemlidir. Bu kapsamda Türkiye'nin yakın temas halinde olduğu komşu ülkelerle Türkiye arasındaki ticaret, sınır kapıları, boru hatları, dostluk ilişkileri gibi hususlara yer verilmiştir (Tüysüz, 2019). Kısacası, küreselleşme süreci ile birlikte dünyada meydana gelen küresel sorunlara karşı ortak bir farkındalık oluşturmak, gelişmelerden haberdar olmak ve sosyal sorumluluk düzeyini yükseltmek için Sosyal Bilgiler dersi hayati önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu ana amaçtan hareketle oluşturulan araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- ✓ Küresel sorunlara ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
- ✓ Küresel sorunların çözümüne yönelik projelerde yer almak ister misiniz? Düşünceleriniz nelerdir?
- ✓ Ürün satın alırken çevre dostu olup olmadığına dikkat eder misiniz? Düşünceleriniz nelerdir?
- ✓ Farklı ülkelerdeki insanların yaşadığı sorunlara karşı duyarlı mısınız? Düşünceleriniz nelerdir?
- ✓ Küresel sorunların çözümünde Sosyal Bilgiler dersinin önemi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

İnsanlığın kaydettiği ilerlemeler karşısında küresel sorunlar gerilemekten ziyade artış göstermiştir. Sorunların tüm dünyayı etkilediği düşünüldüğünde, küresel işbirliğinin gerekliliği zorunlu hale gelmiştir. Atılan adımların toplumlar tarafından benimsenebilmesi için eğitim programlarında küresel konulara daha fazla yer vermeye başlanmıştır. Küresel sorunlara karşı geliştirilmek istenen etkili vatandaşlık bilincinin yer aldığı öğretim programlarının başlıca uygulayıcıları öğretmenlerdir. Bu sebeple gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmenlerin lisans eğitiminde küresel sorunlarla alakalı edindiği bilgi ve deneyimlerin görüşleri üzerinde ne derece etkili olduğunu göstermek önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Desen

Eğitim fakültesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin görüşlerinin incelendiği bu araştırma, nitel bir yöntemle sahiptir. Araştırma modeli olarak da olgubilim (fenomenoloji) modeli kullanılmıştır. Cropley'e göre olgubilim çalışmaları farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Büyükoztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2021: 16).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, İnönü Üniversitesi'nde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında yer alan öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Tablo 1

Öğretmen Adaylarına İlişkin Demografik Veriler

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sınıf		Cinsiyet		Toplam
	3.Sınıf	4.Sınıf	Kadın	Erkek	
	38	39	52	25	77

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken Başer'in (2015) "Küresel Sosyal Sorumluluk Ölçeği"nden yararlanılmıştır. Ayrıca alan uzmanlarından alınan görüşler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme formunda adayların gizliliklerinin korunacağı vurgulanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmadaki verilerin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı olarak kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileriyle özetlendiği bir veri analiz tekniğidir (Büyükoztürk vd., 2021: 259).

BULGULAR

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin görüşlerine ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Birinci Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan "Küresel sorunlara ilişkin düşünceleriniz nelerdir?" sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 10 kategori oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan adayların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Sorunların Kaynağı İnsandır

K4, K5, K23, K27, K28, K38, K39, K43, K44, K46, K47, K51, K67, K73 küresel sorunları ortaya çıkaran unsur bağlamında açıklamıştır.

K5: İnsanın doğayı kullanmaya başlaması, olanaklardan faydalanması ile birlikte zamanla kaynaklar tükenmeye başladı. Ayrıca doğaya salınan zararlı gazlar iklimin bozulmasına neden oldu. Devletler bu konuda daha tedbirli davranmalı.

K23: Küresel sorunlar, toplulukların var olma gelenekleri kapsamında yaşanan çatışmalardan doğmaktadır. Küresel sorunların mihenk noktası gelişmekte olan insanlığın popülasyon ihtiyaçlarını başka topluluklar üzerinden zahmetsiz ve duyarsız bir tavırla almalarıdır.

K28: Küresel sorunlar gün geçtikçe artarak devam etmekte. İnsanların bunun üzerindeki payı çok büyük ve etkili. Gün geçtikçe insan sayısı artmakta ve bu nedenle küresel çaptaki sorunlarda büyümektedir.

Küresel İklim Değişikliği (Küresel Isınma, Ormansızlaşma, Kuraklık)

K1, K5, K6, K20, K27, K31, K34, K36, K41, K42, K50, K72, K74, K75 küresel sorunları iklim değişikliği bağlamında açıklamıştır.

K20: Bence iklim değişikliği, ozon tabakasının delinmesi, dünyanın ateş çağına girmesi, kuraklık kötü felaketler olduğundan bir an önce bütün dünyanın yöneticileri seferberlik ilan etmeli.

K27: İklimlerin artık iç içe girmesinden dolayı birçok canlının nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu iklimlerin iç içe girmesinin sebebi de biz insanlardır. Günümüzü kurtaracak birçok şey için dünyamızı tehlikeye atmaktayız ve hala da bunun için yeterli önlem alınmamaktadır.

K36: İklim değişikliğinin getirdiği değişik hava koşulları, dünyanın çoğu bölgesinde hala temiz bir bardak suya ihtiyaç duymaları çok üzücü.

Gün Geçtikçe Artmaya Devam Eden Sorunlar

K7, K9, K12, K13, K14, K21, K25, K26, K28, K53, K63 küresel sorunları gün geçtikçe artan sorunlar olarak açıklamıştır.

K7: Gitgide artan ve insanların dikkat etmediği, ilgilenmediği bir konu olduğunu düşünüyorum.

K12: Dünyamızı tehdit edecek bir boyuta ulaştığını ve zamanında bilinçlendirilmezse ve müdahale edilmezse ileriki yıllarda çok büyük sıkıntılar yaşama ihtimalimizin yüksek olduğunu düşünüyorum.

K13: Küresel sorunlar sürekli olarak artıyor. Yaşadığımız süreç de bunun en büyük göstergesidir. Bu sorunlar karşısında yapılacak çalışmaların yeteceğini düşünmüyorum. Ülkeler politikalarını değiştirmedikçe fakir ülkeler sömürülmeye doğal çevre bozulmaya devam edecektir.

Terör, Savaş ve Şiddet Sorunları

K10, K18, K28, K31, K34, K43, K59, K65, K71 küresel sorunları terör ve savaş bağlamında açıklamıştır.

K10: Dünya çapında birçok farklı olay meydana gelmektedir. Bu olaylar kimi zaman çatışma, terör, savaş gibi insan temellidir... Burada yapmamız gereken şey bütün bu gelişmelere karşı elimizden geleni yapmak ve bir şekilde sesimizi duyurmak olacaktır.

K18: Çok hızlı bir şekilde teknolojinin ilerlemesi insanı yavaş yavaş yok ediyor. İnsanın kendini yormasına ve düşünmesine gerek kalmıyor. Diğer ülkelerde savaşlar ve yoksulluk çok büyük bir sorundur.

K31: Küresel iklim krizi, savaşlar, doğal afetler günümüzün en belirgin sorunlarıdır. Sorunların kapladığı alan ise neredeyse tüm dünyadır. İnsanlar geleceği düşünmezse çok daha kötü bir dünya onları bekliyor.

İnsan Hayatının Her Alanına Etki Eden Sorunlar

K8, K16, K17, K30, K62, K65, K68, K70 küresel sorunları insan hayatının her alanına etki etmesi bağlamında açıklamıştır.

K8: Küresel sorunlar artık insanların hayatının her yerinde maalesef. Dünyada yıllardır birçok sorun var insan eliyle veya doğal olarak oluşmuş sorunların çözümü için bilinçlendirme çalışmalarının hem ülkeler arası hem de bireyler arasında yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorum.

K16: Sadece bir yeri, bölgeyi değil her alanda dünyayı etkileyen bir olgudur aslında.

K30: Küresel sorunlar şu an epey yaygın bir durumda. Dünyanın her an her yerinde mevcut. Fakat bu sorunlara insanlık olarak göz yumulduğunu ve asla önemsenmediğini düşünüyorum.

Çevre Sorunları (Hava Kirliliği, Su Kirliliği, Toprak Kirliliği, Katı Atık)

K6, K13, K36, K41, K45, K50, K60, K74 küresel sorunları doğal çevre bozulması bağlamında açıklamıştır.

K6: Küresel sorun günümüzün en büyük sorunlarından biri hava kirliliği...

K36: Çevre kirliliği gerçekten önemli bir sorun.

K41: Doğal çevrenin bozulması ile çevre kirliliği artıyor. Bu çevre kirliliği hayvanların neslinin tükenmesine neden oluyor. Topraklara atılan atıklar toprağı zehirlerken tarım alanındaki verimliliği aşağı seviyelere düşürüyor. Kıtık da aynı şekilde insanları olumsuz etkilemektedir. Bunun gibi birçok Küresel sorun insan hayatını olumsuz etkiliyor.

K50: Dünyadaki doğal çevre gitgide bozuluyor. Su kıtlığı, kuraklık gibi sorunlar daha çok artacak önlem alınması gerekli. Bu sorunlara karşı kaynakları daha doğru kullanmalıyız ve çevreye zarar vermemeliyiz.

Açlık, Kıtık ve Yoksulluk Sorunları

K10, K18, K26, K41, K45, K50, K59, K65 küresel sorunları açlık, kıtık ve yoksulluk bağlamında açıklamıştır.

K26: Dünyada obeziteden dolayı birçok insan bıçak altına yatmakta, oysaki Afrika ülkeleri gibi yerlerde insanlar açlıktan ölmektedir.

K45: Küresel sorunlar tüm dünyayı yakından ilgilendiren sorunlardır. Açlık, kıtık, çevre sorunları ve pandemi gibi sorunlar örnek olarak verilebilir. Küresel sorunlara karşı birlikte mücadele edilmeli, çözüm yolları aranmalı veya sorunların çıkması önlenmelidir.

K59: Küresel sorunlar dünyayı yaşamı tehdit ediyor. Bugün birçok insan açlıkla, hastalıklarla savaşlarla mücadele ediyor. Yaşanan bu sorunlar diğer ülkeleri de etkiliyor. Dünya birbirine yardım etmeli, dünyada insana daha fazla değer verilirse zaten küresel sorunların zararlı sonuçları görülecek ve önlem alınacaktır.

Çözülmesi Zor Görünen Sorunlar

K11, K15, K52, K55, K61, K65, K71 küresel sorunları çözülmesi zor sorunlar olarak açıklamıştır.

K11: Neden ve sonuçları belli olduğu halde çözümlenmesini neredeyse imkansız gördüm bir problem. Çünkü dünya devletleri yaşanılabilir bir dünya yapmak yerine çıkarlarına göre bir dünya yapmayı tercih ediyor.

K15: Tamamen önüne geçilebileceğini düşünmüyorum fakat alınacak önlemlerle daha aza indirgenebileceğini düşünüyorum.

K52: Artık geri dönülmez bir noktadayız. İnsanlar bilinçsiz ve eğitimsiz. Eğitilse bile çıkarları daha ağır bastığı için insanlar doğaya önem vermeyecek.

İnsanlık İçin Önem Taşıyan Sorunlar

K2, K3, K22, K57 küresel sorunları insanlık için önemi bağlamında açıklamıştır.

K2: Dünyayı etkileyen küresel sorunlar insanlık için büyük önem arz etmektedir. Bu sorunun büyümemesi için insanlık adına temiz bir dünya için hepimiz elimizden geleni yapmalıyız.

K3: Tüm dünyayı kaplayan bir sorun olan küresel sorun ciddiye alınması gereken önemli bir konu benim için.

Doğal Afetler

K10, K31, K65 küresel sorunları doğal afetler bağlamında açıklamıştır.

K10: Dünya çapında birçok farklı olay meydana gelmektedir. Bu olaylar kimi zaman çatışma, terör, savaş gibi insan temelli kimi zamanda açlık, kıtlık gibi felaketlerin yanında doğal afetlerde insanoğlunu etkilemektedir. Bir de burada yapmamız gereken şey bütün bu gelişmelere karşı elimizden geleni yapmak ve bir şekilde sesimizi duyurmak olacaktır.

İkinci Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan “Küresel sorunların çözümüne yönelik projelerde yer almak ister misiniz? Düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 2 kategori oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan adayların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Evet, Katılmak İsterim

K1- K3, K5, K6, K8-K17, K19-K22, K24-K31, K33-K47, K50, K52- K57, K59- K77 küresel sorunlara yönelik projelere katılmak istediğini açıklamıştır.

K3: Elbette yer almak isterim. Herkesin bilinçli ve duyarlı olması gereken bir durumdur.

K5: Yer almak isterim. Gelecekte şu anki durumdan daha kötü durumlarla karşılaşabiliriz. Bunun önlenmesi için yapılan çalışmalara katılmayı isterim.

K8: Sorunların çözümüne yönelik projelerde yer almak isterim. Çünkü zaten asıl sorun insanların sorunları dile getirip eyleme dönüştürememesidir.

K13: Sorunların çözümünde yeterince çalışma yapılmıyor. Eğer gerçek anlamda fayda sağlayabileceğimi anlarsam katılırım. Dünyadaki her insan küresel sorunlara karşı olduğundan daha fazla duyarlı davranmalıdır.

Hayır, Katılmak İstemem

K4, K7, K23, K32, K48, K49, K51 küresel sorunlara yönelik projelere katılmak istemediğini açıklamıştır.

K23: Hayır istemiyorum. Çünkü bireysel çabalar küresel dünyada yeterli değil.

K32: İstemezdim. Topluluklara katılmak hoşuma gitmiyor.

K51: Hayır çünkü yeterince sağlıklı bir ortam olduğunu düşünmüyorum.

Üçüncü Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan “Ürün satın alırken çevre dostu olup olmadığına dikkat eder misiniz? Düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların

analizi sonucunda 3 kategori oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan adayların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Dikkat Ederim

K2, K3, K6, K8, K9- K11, K15-K18, K21, K23, K24, K26, K28, K33- K35, K37, K38, K40, K42- K45, K48, K50, K51, K56, K57, K61, K62, K64, K66, K70- K73, K75 ürün satın alırken çevre dostu olup olmadığına dikkat ettiğini açıklamıştır.

K2: Evet ederim. Çevre dostu ürünler çevreye daha az zarar veriyor ve bir soruna yol açmıyor.

K3: Kesinlikle dikkat ederim. Plastik kullanımı oldukça azaltmaya çalışırım. Daha temiz daha iyi bir dünya yaratmak bizlerin elinde.

K8: Satın aldığım ürünlerin içeriğini genellikle incelerim. Satın aldım sitelerin bir kısmında çevre dostu olup olmadığı yazıyor. Bu uygulama yaygınlaştırılmalı bence.

K34: Evet ederim çünkü çevreye zarar verecek şeylerden kaçınmak isterim. Hava, su, toprak kirliliğini engellemek isterim.

K56: Evet dikkat ederim. Çevreye zarar veren ürünleri satın almaktan kaçınırım.

K71: Kesinlikle dikkat ederim. Ekolojik dengeye zarar verebilecek her türlü ürünü almamaya özen gösteririm.

Dikkat Etmem

K1, K4, K5, K7, K12, K13, K22, K27, K31, K32, K39, K41, K46, K47, K52, K55, K58, K59, K63, K65, K67, K68, K72, K77 ürün satın alırken çevre dostu olup olmadığına dikkat etmediğini açıklamıştır.

K5: Maalesef ürün satın alırken üzerinde çevre dostu ibaresi olup olmadığına dikkat etmiyorum. Asıl sorun bence ürünlerin çevre dostu olup olmadığına daha belirgin şekilde vurgulanmasıdır. Çünkü daha etkili şekilde yer verilen ifadeleri insanlar daha çok dikkate alır.

K13: Ürün satın alırken çevre dostu olup olmadığına genelde bakmıyorum ancak bakılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü çevre dostu ürünler doğayı korumamızı sağlar.

K22: Hayır incelemiyorum ama bundan sonra dikkat etmem lazım.

K31: Ürün satın alırken çevre dostu olup olmadığına dikkat edemiyorum. Çünkü geçmişten bugüne bu tip uygulamalar ülkemizde yeterince gelişmedi. İnsanların bilinçlenmesi için çevre dostu ürün kampanyaları yapılmalı.

K47: Dikkat etmem çünkü ülkemiz hala o seviyede değil.

Kısmen Dikkat Ederim

K14, K19, K20, K25, K29, K30, K36, K49, K53, K54, K60, K74, K76 ürün satın alırken çevre dostu olup olmadığına kısmen dikkat ettiğini açıklamıştır.

K14: Nadiren dikkat ederim. Öğrenci olduğum için sadece fiyat konusunda dikkatli olabiliyorum.

K19: Kısmen dikkat ederim çevreye duyarlı olup çevre dostu olursa daha güzel olur.

K25: Zaman zaman evet maalesef zaman zaman da dikkat etmiyorum ama bu konuda elbette ki öz eleştirilerim fazla.

K29: Kısmen ederim. Aslında bu konu hakkında daha fazla bilgilendirme yapılarak duyarlı olmamız sağlanabilir.

Dördüncü Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan “Farklı ülkelerdeki insanların yaşadığı sorunlara karşı duyarlı mısınız? Düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların analizi sonucunda 2 kategori oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan adayların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Duyarlıyım

K2, K3, K6, K8-K10, K12, K13, K15-K33, K35, K38-K41, K43-K48, K50-K63, K65,-K77 farklı ülkelerdeki insanların sorunlarına karşı duyarlı olduklarını açıklamışlardır.

K3: Bir yerde yaşanan sorun benim için yalnız orayı ilgilendirmiyor. Dünya olarak duyarsız ve ilgisiz olamayız.

K6: Evet duyarlıyım. Şu an günümüzde olan Ukrayna Rusya savaşı masum insanlar ölüyor. Hiçbir savaş insan hayatından önemli değildir.

K8: Çevremizdeki ülkelerde bugün birçok felaket yaşanıyor. Ülkemiz konumundan dolayı dünyadaki gelişmelerden oldukça etkileniyor Dolayısıyla duyarlı olmak gereklidir çünkü bu sorunların etkilerini açıkça görebiliriz.

K9: Tüm dünyanın aksine din dil ırk ayrımı yapmadan küresel alanda her türlü soruna karşı duyarlıyım ve insanlığın da böyle olması için çaba gösteriyorum.

K13: Duyarlı olmak zorundayız çünkü küreselleşme demek dünyanın artık tamamen etkileşim halinde olması demektir. Görmezden gelmek bir güngörmezden gelineceğimizi gösterir.

K19: Duyarlıyım. Hepimiz insanız ve birlik beraberlik içerisinde olmalıyız.

K25: Farklı ülkelerdeki insanların yaşadığı sorunlara karşı duyarlıyım. Başka ülkede yaşanan sorunlar zamanla diğer ülkeleri de etkileyebiliyor. Dolayısıyla duyarlı olmak zorunda olduğumuzu düşünüyorum.

K30: Eğer insansak duyarlı olmak zorundayız. Vicdan denen şeyin bizi harekete geçirmesi gerekir.

K50: Tabii ki duyarlıyım hem ülkemizde hem de dünyada birçok sorun yaşanıyor. Bu sorunlara karşı hem bilinçli hem de duyarlı olmak gereklidir.

K74: Üstünde yaşadığımız dünyada yaşanan sorunlar ülke bazında bakılmaksızın hepimizi ilgilendirir. Kirlenen hava, artan kuraklık yalnızca arttıranların olduğu bölgeyi etkilemiyor ya da yaşanan bir savaş veya terör olayı çevresindeki ülkeleri de ilgilendiriyor. Bu yüzden farklı ülkelerdeki sorunlara karşı duyarlıyım.

Duyarlı Değilim

K4, K34, K36, K37, K42, K49 farklı ülkelerdeki insanların sorunlarına karşı duyarlı olmadıklarını açıklamışlardır.

K4: Hayır biz kendi ülkemizdeki sorunlarla başa çıkamıyorken...

K36: Çok duyarlı olduğum söylenemez kendi sorunlarımızdan dolayı. Yine de gündemi takip edip bilgi sahibi olmaya çalışırım.

K37: Açıkçası insanların kendi sorunlarını çözmeden başkalarının sorunlarını düşünmesini samimi bulmuyorum.

Beşinci Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan “Küresel sorunların çözümünde sosyal bilgiler dersinin önemi hakkında düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri

cevapların analizi sonucunda dört kategori oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan adayların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Bireyleri Bilgili ve Bilinçli Hale Getirir

K5, K12, K15, K18, K20, K25, K29, K32, K35, K37, K38, K40, K41, K45, K47, K50, K52, K54, K57, K59, K63, K65, K68, K69, K71, K77 Sosyal bilgiler dersinin bireyleri bilgili ve bilinçli hale getirdiğini açıklamıştır.

K5: Sosyal bilgiler dersi bireylerin küçük yaşlarda daha bilinçli hale gelmesini sağlar. Gelecekte bu öğrenciler yetişkin nesli oluşturacak kişilerdir. Bu nedenle küresel sorunların yer verildiği çözüme dair bölümlerin yer aldığı sosyal bilgiler dersi oldukça önem taşır.

K12: Sosyal Bilgiler dersinde bu konu hakkında küçük yaşlardan itibaren yeterince bilinçlendirmek için önemli bir derstir. Sosyal bilgiler dersi konu dağılımına baktığımızda bu konu hakkında yeterince farkındalık yaratabiliriz

K25: En başta doğru teknoloji kullanımı ya da çevre hakkında her türlü doğru bilginin sosyal bilgiler dersi kapsamında aşılacağını düşünüyorum. Bu nedenle büyük öneme sahip.

K32: Sosyal bilgiler dersi çok kapsamlı bir derstir. Sosyal sorunlar da bu dersin içerisinde kalmaktadır. Sosyal bilgiler dersi öğrencileri bilinçlendirmektedir. Toplum ve insana dair konuları çok sık görmekteyiz.

K38: Bilinçli, duyarlı vatandaşlar yetiştirmek bu sorunların çözümü için önemlidir. Bu da ancak bu ders ile mümkündür.

K45: Küresel sorunlara dikkat çekebilmede sosyal bilgiler dersi son derece önemlidir. Sorunların tespiti ve çözümünde yapılabilecekler konusunda yol gösterici olmaktadır.

K50: Sosyal bilgiler dersinin önemi büyüktür. Ders kitaplarına bakılırsa konuların ne kadar önemli olduğu görülür. Dijital okuryazarlık, duyarlılık, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, bu ders sayesinde öğretilmektedir. Küresel sorunlara dikkat çeken bu ders elbette küresel sorunların çözümünde bilinçlenme düzeyini artırır.

Etkin Vatandaş Yetiştirir

K3, K4, K6, K9, K10, K21, K29, K48, K62, K64, K73-K76 Sosyal bilgiler dersinin etkin vatandaş yetiştirdiğini açıklamışlardır.

K4: Sosyal bilgilerin etkisi fazladır. Çünkü sosyal bilgiler bireylerin sosyal etkin vatandaş olarak yetiştirir Bu açıdan sosyal bilgiler öğrencisi yetiştirmek toplumu yetiştirmek demektir. Sosyal bilgilere en önemli görevler düşüyor. İyi birey iyi toplum, iyi toplum ise parlak bir gelecek demektir.

K9: Sosyal bilgiler gerek güncel gerekse geçmişte yaşanan küresel sorunlarla birebir ilgilenmesi ve etkin vatandaş yetiştirme amacı küresel sorunların çözümüne hizmet eder.

K10: Sosyal bilgiler dersi toplumunu tanıyan, topluma yararlı etkin vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflediği için yetişen bu bireyler dünyaya daha duyarlı ve etrafındaki sorunlara gözünü kapatmayarak daha yaşanabilir bir dünyayı mevcut kılmaktadır.

K48: Küresel olan her konu sosyal bilgilerin konusudur. Çünkü sosyal bilgiler etkili bir dünya vatandaşı yetiştirmeyi hedefler. Bu bağlamda küresel sorunlar sıkça ders saati içinde ele alınmalıdır.

K64: Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere etkin vatandaşlık becerisi kazandırılarak sorumlu bir birey olmasına katkı sağlanır.

K75: Sosyal bilgiler dersinin asıl amacı etkin bir vatandaş yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda öğrenciyi çevresine karşı daha duyarlı bir birey haline getirmek önemlidir.

Sorunlara İlişkin Duyarlılık Kazandırır

K2, K8, K13, K15, K30, K33, K34, K38, K42, K55, K60, K71, K75 Sosyal bilgilerin bireyleri küresel sorulara karşı duyarlı hale getirdiğini açıklamıştır.

K2: Sosyal bilgiler dersi insanların çevreye duyarlı olması konusunda bilgilendirildiği en önemli derslerden birisidir

K8: Duyarlılık değeri sosyal bilgiler için oldukça önemlidir çünkü çevreye duyarlılık, insana duyarlılık, sorunlara duyarlılık vesaire içerikte genişletilebilir bir terimdir. Türkiye için sosyal bilgiler dersi önemlidir ve daha çok değer verilmelidir.

K13: Sosyal bilgiler dersi toplumsal konuların en çok ele alındığı derstir. Öncelikle bu dersin ilköğretimde öğretilmesi geleceği büyük bir yatırımdır bireyler sorumluluklarını öğrenirken aynı zamanda sorunlara duyarlı hale gelmektedir.

K34: Sosyal bilgiler dersi ilköğretim çağındaki çocukların duyarlı olmalarını sağlar. Burada en önemli görev sosyal bilgiler öğretmenlerine düşer.

K55: Sosyal bilgiler dersi yelpazesi geniş olan bir öğretmendir. Küresel sorunlara karşı duyarlı vatandaşlar yaratmayı, toplum bilincinde olan insanlara duyarlı olmayı öğretir.

Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımına Dayalıdır

K7, K14, K17, K19, K26, K31, K32, K43, K53, K58, K67 Sosyal bilgilerin disiplinlerarası bir ders olduğunu açıklamıştır.

K17: Sosyal bilgiler dersi içinde birçok disiplin barındırdığı için küresel sorunları da kapsar. Çocukların bu sorunlar hakkında bilgi sahibi olması ve farkındalığa sahip olması Sosyal bilgiler ile mümkün olabilir. Farklı projeler yaptırarak öğrencilerden yaratıcı fikirler alınabilir ve bu konulara ilgileri artırılabilir.

K26: Sosyal bilgiler çok yönlü bir derstir. İçerisinde birden fazla disiplini barındırır. Disiplinlerarası bir ilişkinin de söz konusu olduğunu düşünürsek çözümüne yönelik güzel fikirler üretebiliriz. Öğrencileri duyarlı, sorun değil de çözüm odaklı, farklı fikirler üretebilen bireyler olarak yetiştirmek biz öğretmenlere düşer.

K31: Sosyal bilgiler tek bir dersten oluşmuyor, içinde birçok farklı alanı barındırıyor. İnsanlık tarihini içeriyor. Geleceği ve şu anı daha iyi hale getirebilmek için hakları ve sorumlulukları öğretiyor. Küresel sorunların yansıtıldığı tek ders diyebilirim. Sosyal bilgilerin içerisinde yer alan küresel sorunlar ve iklim değişikliği konuları artırılmalıdır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin görüşleri incelendiğinde, birinci alt probleme yönelik açıklamalarda sorunların ortaya çıkmasında temel etkenin insan olduğu vurgulanmıştır. Katılımcıların bir kısmı küresel sorunların gün geçtikçe arttığından ve insan hayatının her alanını etkilediğinden bahsetmektedir. Sosyal bilgiler ders kitabının dördüncü sınıf düzeyinde “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında konuya dair gereksiz su tüketiminin, kağıt tüketiminin ve israfın zararlarından söz edilmektedir (Tüysüz, 2019). Beşinci sınıf düzeyinde ise havayı kirleten gazlar, atık maddeler, su ve toprak kirliliğinin insanlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetler sonucunda meydana geldiğine değinilmektedir (Şahin, 2019). Altıncı sınıf düzeyinde fosil yakıtların fazla kullanımının küresel ısınmaya neden olacağına ve çevre kirliliğinin yanı sıra ormanların insan eliyle bilinçsiz şekilde yok edilmesinin canlı yaşamına verdiği zarara değinilmiştir (Yıldırım vd., 2019). Yedinci sınıf düzeyinde “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında ise küresel sorunlar daha ayrıntılı ele alınarak nedenleri ve sonuçları yansıtılmıştır (Azer, 2019). Liu, Vedlitz, Stoutenborough ve Robinson (2015) tarafından yapılan

kongre içerik analizlerinde, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin %78 oranında belli bir noktaya kadar insan faaliyetlerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları küresel sorunları; küresel iklim değişikliği (küresel ısınma, ormansızlaşma, kuraklık), terör, savaş ve şiddet sorunları, çevre sorunları (hava-su-toprak kirliliği), açlık, kıtlık, yoksulluk sorunları ve doğal afetler bağlamında ele almıştır. Durmuş ve Çolak (2021) tarafından yapılan çalışmada, sekizinci sınıf öğrencileri küresel sorunları küresel ısınma, çevre kirliliği, iklim değişikliği, hastalıklar, ormansızlaşma, ozon tabakasının seyrelmesi, buzulların erimesi, asit yağmurları, kuraklık, şehirleşme olarak ortaya koymuşlardır. Özmen (2015) de çalışmasında öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin zihin haritalarını incelemiştir. İncelemede en yaygın sorunlardan bazıları; doğal afetler, savaşlar ve işgaller, açlık ve kıtlık, çevre kirliliği, küresel ısınma, sağlık sorunları, içme suyu kıtlığı, şiddet ve terör olayları, buzulların erimesi, yoksulluk, orman tahribi vb. olarak tespit edilmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında bu araştırma ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Çalışmalarda benzer sonuçların elde edilmesinde Sosyal Bilgiler müfredatı ve lisans programlarında yer alan küreselleşme sürecinin ve bu süreçte meydana gelen çeşitli sorunların ilköğretimden başlayarak ele alınmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Öğretmen adaylarının ikinci alt probleme ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, çoğunluğunun küresel sorunların çözümüne yönelik projelerde yer almaya istekli olduğu görülmektedir. Adaylar küresel sorunlara ilişkin sorumluluk almanın ve duyarlı olmanın önemine vurgu yapmaktadır. Gelecekte daha büyük sorunlarla karşılaşmamak adına bugün gereken çalışmaların yapılması gerektiği konusunda hemfikirdirler. Benzer şekilde Şeyihoğlu, Sever, ve Özmen (2018) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının yarısından fazlası küresel sorunlara çözüm arayan kuruluşların etkinliklerine katılma konusunda istekli oldukları tespit edilmiştir. Taş (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal sorumluluk projelerinde yer almanın üniversite öğrencileri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda bireylerin %98'inin üniversite hayatında yer aldığı sosyal sorumluluk projelerinin kendilerini olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle yapılan çalışmalara bakıldığında, sonuçları bakımından bu çalışma ile benzerlik gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin konularda sorumluluk alma düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Adayların sorumluluk alma düzeylerinin yüksek olmasının, gelişen teknoloji ile birlikte yaşanan sorunların etki alanlarını görmelerinden ve bu sorunlardan sosyal, politik ve ekonomik olarak doğrudan veya dolaylı yollarla etkilenebileceklerini düşünmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının üçüncü alt probleme ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, çoğunluğunun bir ürün satın alırken çevre dostu olmasına dikkat etmesine karşın, kısmen dikkat eden ve dikkat etmeyenlerin de oldukça fazla olduğu görülmektedir. Çevre dostu ürünleri tercih eden öğretmen adaylarının bu durumu, genel olarak çevreye zarar vermemesi ve gelecek nesillerin düşünülmesi bağlamında değerlendirmişlerdir. Aldıkları ürünlerin çevreye verdiği zararı daha az umursayan öğretmenlerin ön plana çıkan açıklaması ise çevre dostu ürünler almanın gerekliliğinin farkında olmamalarıdır. Ayrıca adaylar, ürünlerin çevre dostu olup olmadığına dair bilgilendirici ibarelerin daha belirgin olması gerektiğini belirtmektedirler. Alniaçık (2010) tarafından yapılan çalışmada, çevre dostu ürünleri tercih etme, çevreyi ön planda tutma vb. unsurlara dayalı olarak ölçülen çevre dostu davranış ile doğa merkezilik arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Erten'in (2005) çalışmasında da öğretmen adaylarının çevre dostu davranışları incelenmiş ve adayların sahip olduğu tutum ve bilgilerin davranışa dönüştürülmediği görülmüştür. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde bireylerin çevre dostu ürün kullanımının sürdürülebilir çevreye katkısı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları için satın alma davranışlarında sorumlu davranmadıkları söylenebilir.

Öğretmen adaylarının dördüncü alt probleme ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, çoğunluğun farklı ülkelerde yaşanan sorunlara duyarlı olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Adayların vurguladığı temel nokta, dünyanın artık bir bütün haline geldiği ve uzak ülkelerde yaşanan sorunların tüm dünyayı etkileyebileceğidir. Benzer şekilde Gürdoğan Bayır, Göz ve Bozkurt (2014) tarafından yapılan çalışmada küresel vatandaşlığı kültürüne saygı, küresel sorumluluk vb. bağlamında değerlendiren

adayların dünyada meydana gelen sorunlara karşı duyarlı olmayı vurguladıkları tespit edilmiştir. Tünkler'in (2020) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel eğitim bağlamında ülke sorunlarına duyarlı olma konusunda sorumluluklarının olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Adayların ifadeleri incelendiğinde, dünyada refah ortamının oluşabilmesi için insan haklarının ön planda olması gerektiğini vurgulamaları ve temel hakların göz ardı edildiği yerlerde yaşayan insanların sorunlarına ilişkin kamuoyunda gereken sesin çıkarılmasının önemini farkında olmalarının, bu sorunlara yönelik duyarlılık düzeylerinin yükselmesine etki ettiği söylenebilir.

Öğretmen adaylarının beşinci alt probleme verdikleri cevaplar incelendiğinde adaylar, Sosyal Bilgiler dersinin bireyleri bilinçlendirdiğini, dersin temel amaçlarından birinin etkin vatandaş yetiştirmek olduğunu, sorunlara duyarlılığı arttırdığını ve disiplinler arası bir ders olması nedeniyle küresel konuları kapsadığını vurgulamaktadır. Dere (2019) tarafından yapılan bir metafor araştırmasında ortaya çıkan kategorilerden birinde Sosyal bilgiler öğretmen adayları iyi vatandaş kavramını "bilinçli ve tecrübeli" olarak açıklamışlardır. Topkaya (2016) tarafından yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin bireylerde küresel vatandaşlığı oluşturmada etkili olduğu tespit edilmiştir. Sağlam, Vural ve Akdeniz (2011) tarafından yapılan araştırmada, 2005 Sosyal bilgiler programının bireylerde küresel duyarlılığın gelişimine daha geniş yer verdiği belirlenmiştir. Koluman (2011) tarafından Sosyal bilgiler öğretmenlerinin "küresel bağlantılar" öğrenme alanına ilişkin görüşlerinin incelendiği araştırmada, öğrenme alanının küresel çevre sorunlarına karşı duyarlılığı geliştirdiği tespit edilmiştir. Adayların yanıtları incelendiğinde, konuya dair yapılan farklı çalışmalarla paralellik gösterdiği görülmektedir. Araştırmalara dayalı olarak adayların Sosyal Bilgiler dersini küresel sorunların çözümünde çok önemli gördükleri ve Sosyal Bilgiler dersindeki kazanımların bireylerin bilinçlenmesinde etkili olduğunu vurguladıkları söylenebilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler getirilebilir:

- ✓ Araştırma, sadece öğretmen adayları ile sınırlı kalmayıp okullardaki öğretmen ve öğrencilere de uygulanabilir.
- ✓ Araştırma, daha fazla üniversitede, farklı bölümlerde daha geniş bir örnekleme yapılabilir.
- ✓ Öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilgilerini davranışa dönüştürebilmeleri için çeşitli etkinlikler yapılabilir.
- ✓ Doğaya zarar vermeyen daha çevre dostu ürünlerin kullanılması için insanları bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Ayrıca ürünlerin içeriği ve çevre dostu olup olmadığı ile ilgili ibareler daha belirgin hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Alınçık, Ü. (2010). Çevreci yönelim, çevre dostu davranış ve demografik özellikler: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 14(20). ss. 507-532.
- Aydemir, C. ve Kaya, M. (2007). Küreselleşme kavramı ve ekonomik yönü. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (e-dergi). 6 (20). ss. 260-282
- Azer, H. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 7. Ankara: Ekoyay Yayıncılık
- Başer, E. H. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sosyal sorumluluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kütahya
- Bayram, H. ve Dikensoy, Ö. (2006). Hava kirliliği ve solunum sağlığına etkileri. Tüberküloz ve Toraks Dergisi. 54(1). ss. 80-89
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi

- Dere, İ. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'iyi vatandaş' kavramı hakkındaki metaforik algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20(1).ss. 434-456.
- Dökmen, Ü. (2003). İletişim çatışmaları ve empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Durmuş, S. ve Çolak, K. (2021). 8. sınıf öğrencilerinin gözünden küresel sorunlar. *International Journal of Geography and Geography Education*. (44). ss. 145-160 . DOI: 10.32003/igge.897622
- Erbay, R.ve Tulgar, D. (2017). Sürdürülebilir kalkınmada bir ekonomik model olarak sanayiye entegre olmuş kooperatifler. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 3. ss. 143-147.
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28 (28). ss. 91-100 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/hunefd/issue/7808/102424>
- Gürdoğan-Bayır, Ö., Göz, N. L. ve Bozkurt, M. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarına göre sosyal bilgiler dersinde küresel vatandaşlık. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 4(2).ss. 145-162.
- İçen, M. ve Akpınar, E. (2012). Küresel vatandaşlık eğitiminin uluslararası sorunların çözümündeki rolü. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2). ss. 277-290
- İlkılıç, C. ve Behçet, R. (2006). Hava kirliliğinin insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkisi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*. ss. 66-72.
- Karabağ, Ş. G. (2003). Öğretilebilir ve bilişsel bir beceri olarak tarihi empati. (Yayımlanmamış Doktora Tezi): Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Koluman, S. (2011). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan küresel bağlantılar öğrenme alanına yönelik öğretmen görüşleri.(Yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Liu, X., Vedlitz, A., Stoutenborough, J.W. ve Robinson, S. (2015). Scientists' views and positions on global warming and climate change: A content analysis of congressional testimonies. *Climatic Change*. 131(4). ss. 487-503. <https://doi.org/10.1007/s10584-015-1390-6>
- MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara
- Osler, A. ve Starkey, H. (2003). Learning from cosmopolitan citizenship: theoretical debates and young people's experiences. *Educational Review*. 55(3). ss. 243-254
- Özey, R. (2001). Günümüz Dünya Sorunları. İstanbul: Aktif Yayınevi
- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 14 (1). ss. 29-38.
- Özkan, S. (2020). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ve küresel vatandaşlık görüşleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak
- Özmen, F. (2015). Öğretmen adaylarının zihin haritalarında günümüz dünya sorunları. (Yüksek lisans tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Trabzon <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Sağlam, M., Vural, L. ve Akdeniz, C. (2011). Küreselleşmenin türkiye'deki ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında görülen yansımaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (35).ss. 1-15. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6149/82562>
- Şahin, E. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5. Ankara: Anadol Yayıncılık
- Şeyihoğlu, A., Sever, R., ve Özmen, F. (2018). Sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmen adaylarının zihin haritalarında günümüz dünya sorunları. *Marmara Coğrafya Dergisi*. (37). ss. 1-15. DOI: 10.14781/mcd.386035
- Taş, H. (2017). Sosyal sorumluluk projelerinde yer almanın üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya.
- Tepecik, B. (2008). Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.

- Topkaya, Y. (2016). Küresel vatandaşlık bilinci üzerinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin etki boyutu. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6 (11).ss. 238-252 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kilissbd/issue/24637/260673>
- Tünkler, V. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel, çokkültürlü eğitime ve küresel vatandaşlık eğitimine yönelik bakış açıları. Milli Eğitim Dergisi. 49 (226). ss. 255-290.
- Tüysüz, S. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 4. Ankara: Tuna Matbaacılık
- Ulaşan, E. (2020). 4. sınıf öğrencilerinin çevre eğitimi öz yeterliliği ve çevre okuryazarlığı ilişkisinin incelenmesi. Journal Of European Education, 10(1 - 2), 53-66. Retrieved from <http://www.eujournal.org/index.php/JEE/article/view/293>
- Yeşilyurt, E. (2019). İşbirliğine dayalı öğrenme yöntemi: Tüm teknikleri kapsayıcı bir derleme çalışması.Turkish Studies Educational Sciences. 14(4). ss. 1941-1970
- Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. , Yılmaz, M. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 6. Ankara: MEB Yayınları
- YÖK, (2018) Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf adresinden 25 Mart 2022 tarihinde alınmıştır.